

GEDENK DE SABBATDAG

Ds. R. D. Anderson, laatst aangepast 31 mei 2013

Onze Heidelbergse Catechismus (Zond. 38) spreekt over de zondag als de “sabbat” en legt gelijk ook uit de betekenis van dit woord, namelijk, “rustdag.” Ook in het Oude Testament was de betekenis van dit woord niet “zaterdag” maar “rustdag.” Het woord “sabbat” werd ook net zo goed gebruikt voor extra rustdagen die niet op een zaterdag vielen, bijv. de grote verzoendag (Lev. 23:23-32).¹

De catechismus gaat ervan uit dat na de opstanding van onze Here Jezus Christus de christelijke sabbat nog gevierd moet worden. Deze “sabbat” of “rustdag” vieren wij nu op de eerste dag van de week in plaats van op de zevende. Het principe van een sabbatdag, geworteld door de Here in de schepping, *blijft*.² Door heel het Nieuwe Testament vanaf het moment van de opstanding zien wij dat het de gewoonte van de apostelen was om de eerste dag te vieren. Daarom vieren ook de kerken van de apostelen deze dag.³ De keuze voor de eerste dag in plaats van de zevende heeft te maken met het gegeven dat Jezus op de eerste dag van de week opgestaan is. Jezus zelf heeft deze dag gehonoreerd en bijzonder gemaakt. Steeds na zijn opstanding verschijnt Hij opzettelijk op de eerste dag van de week bij zijn discipelen als zij bijeengekomen zijn. Later geeft Jezus juist op deze eerste dag het bijzonder visioen aan zijn apostel Johannes. In Openbaring 1 omschrijft Johannes hoe hij *op de dag des Heren* in geestesvervoering kwam. Juist op die dag mocht hij de levende Jezus zien als Hij wandelt tussen zijn gemeenten (de zeven kandelaren) op de dag waarop zij voor zijn eredienst bijeenkomen. Wij pikken ook hieruit op dat de bewoording “dag des Heren” al heel vroeg een vast begrip geworden was. Nog een voorbeeld is vermeldenswaard. In Handelingen 20:6-7 lezen wij hoe Paulus voorgaat in de christelijke eredienst op de eerste dag van de week. Wij merken hier ook op dat hij op deze dag niet wilde reizen.

Wij willen verder in dit artikel wat aandacht schenken aan het karakter van de sabbatdag en vooral aan het middelpunt van onze sabbatviering, de kerkdiensten. (Het is eigenlijk jammer dat dit woord “sabbat” door ons maar weinig gebruikt wordt om onze wekelijkse rustdag aan te duiden.)

Uit het vierde gebod leren wij dat een belangrijk aspect van de sabbatdag *rust* is. Wij mogen (en ook *moeten*) rusten van ons dagelijks werk. Maar dit *rusten* is niet de kern. Het is een gevolg van iets anders. Het vloeit voort uit het feit dat God deze dag voor ons *geheiligd* heeft. De sabbatdag is een *heilige* dag.

... daarom zegende de *HERE* de sabbatdag en heiligde die

“Heilig” betekent: *apart gezet van de wereld en toegewijd aan God*.

God heeft één dag van de zeven (en dus een afgestemde periode van 24 uur per week) geheiligd—*apart gezet* van de andere dagen. Die dag heeft Hij *gezegend* opdat ook zijn volk een *zegen* mag krijgen door die dag tot zijn eer te houden. Vandaar dat wij op deze dag van ons dagelijks werk rusten. Het is een *heilige* dag,

1 Zelfs de Romeinen hebben verwezen naar de extra rustdagen van de Joden als ‘sabbatten’, verg. Horace *Serm.* 1.9.69-70 die nieuwenmaandagen van de Joden als ‘sabbatten’ omschrijft. Zie verder Philo *Spec.Leg.* 2.194.

2 Ten tijde van het Oude Testament waren er veel meer bepalingen, die met de sabbat te maken hadden, die voor ons in Christus vervuld zijn. Wij kunnen denken aan de wetten over de sabbatsjaren, het jubeljaar, en ook aan de extra sabbatsdagen die de Here gegeven had bij de nationale feesten in Israël en bij nieuwe maandagen. Door deze laatstgenoemde wetten werden ruim 20 extra sabbatdagen per jaar ingelast. Bovendien, omdat de sabbat een heilige dag is, behoorde men ten tijde van het Oude Testament zich op die dag ritueel rein te houden, hetgeen betekende o.m. een verbod op geslachtsgemeenschap, op het aanraken van onreine of dode dieren, en zo voort. Zie verder mijn artikel over de reinheidswetten te raadplegen op:

<http://anderson.modelcrafts.eu/articles>

In de tijd van het Nieuwe Testament wilden de Judaïsten deze extra sabbatdagen samen met andere rituelen van de wet van Mozes verplicht stellen voor alle Christenen. Hiertegen heeft de apostel Paulus gereageerd in passages zoals Gal. 4:8-11 en Kol. 2:16-17. Soms wordt Rom. 14:5-6 hiermee in verband gebracht, maar Paulus heeft daar het oog op “verplicht” gestelde vastdagen (maandag en donderdag voor de Joden, en, zoals blijkt uit het *Didache* (8) van de Syrische kerk rond het eind van de eerste eeuw, woensdag en vrijdag voor de Christenen).

3 Voor een bespreking van het idee dat de eerste christenen moeite zouden hebben gehad met het vieren van de zondag als rustdag, zie mijn artikel “De Beleving van de Rustdag in de Eerste Eeuw” te vinden op <http://anderson.modelcrafts.eu/artikelen>

een dag toegewijd aan de Here. En omdat deze dag door God geheiligd is heeft Hij in zijn wet de ernst ervan onderstreept door de doodstraf op te leggen voor het schenden van zijn heiligheid door op deze dag te werken (Exod. 31:12-15). Met Gods heiligheid moeten wij zeker niet licht omspringen!

Het vierde gebod stelt, dus, dat God deze dag gezegend en geheiligd heeft. Maar dan valt het ons des te meer op dat in dit gebod *van ons* gevraagd wordt om de sabbatdag te heiligen!

Gedenk de sabbatdag, dat gij die heiligt.

Omdat God deze dag voor ons apart gezet heeft, moeten wij de dag in ons eigen leven ook apart zetten en aan Hem toewijden. Om enige grip te krijgen op wat dit inhoudt zullen wij naar de beweegredenen van de sabbat kijken.

De beweegredenen

Bekend is dat in Exodus 20 God zegt dat wij de sabbatdag behoren te houden omdat Hij de hemel en aarde in zes dagen schiep en rustte op de zevende dag. Nu *had* God, natuurlijk, de aarde in maar één dag kunnen scheppen, zelfs één moment. Hij *koos* om het in zes dagen te doen. Waarom? Alleen om ons een voorbeeld te geven dat wij behoren te volgen. Zes dagen werken, één dag rusten.

Maar dit is niet de enige beweegreden voor het houden van de sabbatdag. In Deut. 5:15 wordt er geen melding van de scheppingsdagen gemaakt, maar zegt de Here het volgende ...

... want gij zult gedenken, dat gij dienstknechten in het land Egypte geweest zijt, en dat de HERE, uw God, u vandaar heeft uitgeleid met een sterke hand en met een uitgestrekte arm; daarom heeft u de HERE, uw God, geboden de sabbatdag te houden.

Een ander aspect van het apart houden van de sabbatdag wordt hier belicht: niet alleen *rusten* maar ook (tegelijk) *de verlossing van de Here gedenken*. Voor ons, die na de komst van Christus leven, betekent dit dat de sabbatdag de dag bij uitstek is waarop wij het verlossingswerk van Christus gedenken.

Dit kunnen en behoren wij thuis te doen in onze gezinnen als wij bijv. over de preek praten of ook andere dingen bespreken die te maken hebben met de Here en zijn Woord. Maar het hoogtepunt van onze sabbatviering wordt bereikt als wij samenkomen als Christus' gemeente in de officiële openbare *erediensten*. Dat de Here dit ook zo bedoeld heeft is duidelijk uit zijn bevel in Lev. 23:3.

Zes dagen mag arbeid verricht worden, maar op de zevende dag zal er een volkomen sabbat zijn: een heilige samenkomst; generlei arbeid zult gij verrichten, het is een sabbat voor de Here in al uw woonplaatsen.

Hier in deze tekst worden de twee elementen van *rust* en *gemeenschappelijke aanbidding* bij elkaar gebracht. De Here heeft ons *bevolen* om bijeen te komen als zijn gemeente op zijn dag. Een "heilige samenkomst" moet er zijn, en dat in elke woonplaats. In het Oude Testament wordt er niet zo veel gesproken over de plaatselijke erediensten, gehouden in de synagogen. Het is de tempeldienst die de meeste aandacht krijgt. Daar werden de offers gebracht. Maar niet iedereen in Israël woonde even dicht bij Jeruzalem. Vandaar ook *plaatselijke* erediensten om de Here op zijn dag te vereren.

De Bijbel regelt niet de aanvangstijden van de erediensten, ook niet hoeveel erediensten belegd moeten worden, noch hoe lang ze moeten zijn. Dat zijn zaken die aan Christus' onderherders, de ouderlingen, overgelaten zijn. Zij moeten ons weiden en samenbrengen als Christus' kudde. Namens de Here *regeren* zij Christus' kerk. Vandaar dat wij ons aan hun regelingen hebben te houden. Dat maakt Hebr. 13:17 duidelijk.

Gehoorzaamt uw voorgangers en onderwerpt u aan hen, want zij zijn het, die waken over uw zielen, daar zij rekenschap zullen moeten afleggen. Laten zij het met vreugde kunnen doen en niet al zuchtende, want dat zou u geen nut doen.

Als Gereformeerde kerken hebben wij met elkaar afgesproken om elke sabbatdag twee erediensten te beleggen. Maar dat aantal is niet zomaar uit de lucht geplukt. Het heeft een lange geschiedenis, die zijn

wortels al in het Oude Testament heeft. In de wet had God bevolen dat er in de tempel zowel een morgendienst als een middagdienst moesten zijn. In Israël werden de plaatselijke erediensten in de synagogen ook op deze tijden gehouden. Dat was vanzelfsprekend. Men ging naar de synagogendienst *omdat* men juist buiten bereik van de tempel woonde.

De vroegchristelijke kerk heeft deze dienstitijden overgenomen, alleen één dag verzet natuurlijk. Zodoende kwamen ze vroeg op zondagmorgen bijeen om een uur of zes en bleven bij elkaar tot rond de lunchtijd. Later kwamen ze weer bij elkaar om een uur of drie voor een wat kortere dienst. Hoewel onze morgendienst niet meer zo vroeg begint, en lang niet zo lang is, hebben wij toch het principe van twee erediensten op de sabbatdag gehandhaafd. De ouderlingen roepen ons samen en geven zo inhoud aan het gebod van de Here in Lev. 23.

Een heilige samenkomst ... in al uw woonplaatsen.

Hier, bij de officieel belegde erediensten, komen wij op bezoek bij onze Vader. In het regionale kerkblad van enige jaren geleden stond er een mooi artikel over. Daar werd aangegeven hoe God, onze Vader, eigenlijk de hele week bij ons blijft en voor ons zorgt—in alles wat wij doen. Op maar één dag in de week vraagt Hij of wij bij Hem op bezoek willen komen. En dat doen wij bij de erediensten. Wij komen op bezoek bij onze hemelse Vader. Dat is ook het voornaamste doel van de dienst, om Hem te vereren, niet iets voor onszelf te krijgen, maar Hem te danken voor wat Hij voor ons gedaan heeft. *Zo gedenken* wij zijn verlossingswerk voor ons.

Het belang van het bijwonen van de erediensten op de sabbatdag is duidelijk. Vandaar ook dat ons Avondmaalsformulier dit benadrukt wanneer het uitspreekt dat “allen die de kerkdiensten niet trouw bezoeken” zich van het avondmaal moeten onthouden (p.523). De ouderlingen, als Christus’ onderherders, hebben hier ook een taak om de schapen aan te sporen en bij elkaar te brengen. Vandaar dat onregelmatig kerkbezoek ook reden kan zijn voor toepassing van de kerkelijke tucht. De ouderlingen zullen bij de Here rekenschap afleggen voor het weiden van de kudde. De tucht is juist het middel van de Here om verslappende schapen aan te sporen. Het veronachtzamen van de kerkdiensten is *zonde*, zonde tegen het vierde gebod. De *Here* wordt hierdoor gekwetst! Hij heeft zo veel voor ons gedaan, zelfs het leven van zijn eigen Zoon voor ons ingezet. Hij vraagt van ons dat wij één dag van de zeven aan Hem toewijden. Als deze dag aan de *Here* toegewijd wordt, dan kan *rusten* in de zin van “uitslapen” nooit gelden als excuus voor het overslaan van een eredienst. Wij mogen ook bij onszelf te rade gaan of wij soms de diensten al te makkelijk overslaan (bijv. als men jarig is, of als er bijzonder bezoek komt, of op vakantie).

Een tweede punt is dat ook de Here naar ons hart kijkt. En als wij de dienst *wel* bijwonen, zijn wij dan inderdaad van harte dankbaar voor zijn verlossing? Zingen wij zijn lof uit volle borst? Hebben wij zijn sabbatdag en de erediensten voldoende voorbereid? Niet voor niets spreekt het Nieuwe Testament van “de dag der voorbereiding” (Luk. 23:54; verg. Mark. 15:42). Het gaat ons nu te ver om uit te leggen wat dit allemaal inhoudt, maar het houdt zeker in dat men op zaterdagavond al aan de komende sabbatdag denkt. Dat men *op tijd* naar bed gaat, opdat men fris opstaat om de hele dag aan de Here en zijn dienst te wijden. Dat men rekening houdt (ook wat het werk betreft) met het feit dat de sabbatdag nadert. Het is onvoldoende om pas om 23:55 uur te stoppen met werken. Dat betekent dat u nog naar huis moet en evt. andere dingen moet regelen, allemaal op de sabbatdag zelf! Één dag van de zeven wordt toegewijd (24 uur), niet maar enkel de uren van daglicht op zondag. Zoals boven al aangegeven is de *heilige* dag voor de Here zo belangrijk, dat het overschrijden van deze grens van 24 uur, door daarop te werken, de doodstraf verdient (Exod. 31:12-15).

Het veronachtzamen van de sabbatdag (en daaronder vallen ook de erediensten) is voor ons geloofsleven erg gevaarlijk. De Here toernt zich daarover net zo hevig als aan de moordenaar (die ook de doodstraf krijgt). Maar de zegen die Hij ons op deze dag aanbiedt is daartegenover onvoorstelbaar rijk. De Here heiligde en zegende deze dag opdat zijn volk die zegen mocht verkrijgen. En met deze zegen mogen wij de nieuwe week ingaan, gesterkt om de dienst van de Here voort te zetten in ons alledaagse leven. Luister naar de zegen die door de mond van de profeet Jesaja ons beloofd wordt:

*Als u ervoor zorgt, omdat het de sabbatdag is, dat u uw eigen plezier niet doet op mijn heilige dag,
maar de sabbat een blijdschap noemt,
de heilige dag van de HERE waard om te eren,*

*en u die dag respecteert door niet
uw eigen gang te gaan,
uw eigen pleziertjes te zoeken,
uw eigen woord te spreken,
dan zult u uw blijdschap in de HERE vinden en Ik zal u doen rijden over de hoogten der aarde en u doen
genieten het erfdeel van uw vader Jakob, want de mond des Heren heeft het gesproken. (Jes. 58:13-14—
letterlijke vertaling)*

Laten wij dan de Here op zijn woord geloven en zijn zegen in trouw afwachten als wij ons inspannen om de sabbatdag te heiligen en ons daarop te verblijden in zijn verlossing.